

Laste turvalisus internetis

KUIDAS TAGADA ALAEALISTELE DIGIMAAILMAS
KAITSE JA TEGUTSEMISSUUTLIKKUS

LASTE INTERNETITURVALISUSE TÖÖRÜHMA

KAASEESISTUJATE ARUANNE

Prof dr Jörg M. Fegert ja dr Maria Melchior

Eessõna

2026. aasta märtsis tegi Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen kahele erinõunikule, professor Jörg M. Fegertile ja Maria Melchiorile, ülesandeks juhtida spetsiaalset töörühma, mis tegeleb laste internetiturvalisuse ja sotsiaalmeedia kasutamise võimalike vanusepiirangutega. Kaaseesistujatele tehti ülesandeks koostada kirjalik aruanne töörühma tegevuse tulemuste kohta ja anda Euroopale nõu, kuidas muuta internetimaailm lastele turvalisemaks.

Töörühm, millest anti esmakordselt teada komisjoni presidendi 2025. aasta kõnes olukorrast Euroopa Liidus, moodustati kõrgtasemel teadlastest, praktikutest, noorte ja lapsevanemate esindajatest ning muudest väga mitmesuguste valdkondade spetsialistidest üle Euroopa, et hinnata sotsiaalmeedia mõju alaealistele.

*Kogu selles töös juhindume vajadusest toetada lapsevanemaid ja muuta Euroopa meie laste jaoks turvalisemaks. **Kui asi puudutab meie laste turvalisust küberruumis, usub Euroopa lapsevanemaid, mitte kasumit.***

Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen

Kõne olukorrast Euroopa Liidus 2025. aastal

Spetsiaalne töörühm pidas kolm koosolekut ja iga kord osalesid neil mitme eri valdkonna spetsialistid. Töörühma esimesel, 5. märtsil 2026 toimunud koosolekul vaeti olemasolevaid teaduslikke tõendeid sotsiaalmeedia ja üldisemalt digikeskkonna mõju kohta lastele ja noorukitele.

Teisel koosolekul, mis peeti 16. aprillil 2026, toimus arutelu laste internetiturvalisust käsitlevate ELi õigusaktide ja liidu tasandi vahendite ning eri riikide poliitilise lähenemise teemal. 16. juunil 2026 peetud kolmas koosolek keskendus poliitikavalikutele eri riikides ja soovitudele selle kohta, kuidas tagada lastele ja noorukitele digimaailmas kaitse ja tegutsemissuutlikkus.

Töörühma koosolekute peamised aruteluteemad olid järgmised:

- milline positiivne ja negatiivne mõju on konkreetsete vanusepiirangute kehtestamisel sotsiaalmeedia ja muude digiteenuste kasutamisele;
- olukorraspetsiifiline lähenemine alaealiste kaitsele ja neile tegutsemissuutlikkuse andmisele sõltuvalt vanuserühmast, sotsiaalmajanduslikust taustast ja konkreetse vanusega seotud riskidest;
- vaikimisi/sisseprojekteeritud ohutus ning sotsiaalmeediateenuste ja muude digiteenuste osutajate vastutus;
- meetmed hariduse ja teadlikkuse suurendamise vallas, et propageerida laste, noorukite, lapsevanemate, hooldajate, õpetajate ja kasvatajate seas vastutustundlikku internetikasutust;

- kuidas lapsevanemaid ja kasvatajaid toetada ning anda lastele ja noorukitele suutlikkus digimaailma võimalusi ära kasutada.

Käesolevas aruandes esitatud analüüs ja soovitused tuginevad olulisel määral panusele, mis saadi igale töörühma koosolekule kutsutud väga mitme eri valdkonna spetsialistidelt ja rohketel täiendavatel kohtumistel raames liikmesriikidega (eriti neil, mille korraldasid nõukogu eesistujariik Iirimaa ja Luksemburg (D9 + ministrite tasandi kohtumine)), kolmandate riikidega (sealhulgas Austraalia ja Brasiiliaga), Euroopa Parlamendi ja selle liikmetega, eriti laste õiguste laiendatud töörühmaga, asjaomase sektori, kodanikuühiskonna esindajate, mõttekodade ja muude organisatsioonidega, sealhulgas ÜRO inimõiguste ülemvoliniku büroo ja Euroopa Andmekaitse-nõukoguga.

Nimetatud mõttevahetuste tulemusena ja kogutud tõendusmaterjali põhjal koostasid kaaseesistujad oma soovitused. Ehkki soovituste eest vastutavad ainuisikuliselt kaaseesistujad, tugineb nende töö paljus muude tuntud ekspertide ning lapsevanemate ja noorte esindajate panusele ja Euroopa Komisjoni poolt nende käsutusse antud oskusteabele.

Aruande eesmärk on pakkuda lähtematerjali meetmeteks, mille Euroopa Komisjon ja ELi liikmesriigid tulevikus laste internetiturvalisuse suurendamiseks välja pakuvad. Käesolevas analüütilises hinnangus esitatakse lastele ja noorukitele, lapsevanematele ja hooldajatele, õpetajatele ja kasvatajatele, aga ka sotsiaalmeediateenuste ja muude digiteenuste osutajatele soovitusi ja ideid, kuidas parandada alaealiste kaitset ja tegutsemissuutlikkust internetis.

Infoks: teema ja terminoloogia

Põhiülesanne, mille president von der Leyen tööühmale andis, oli arutleda laste internetiturvalisuse ja sotsiaalmeedia võimalike vanusepiirangute teemal. Käesoleva aruande teema vastab antud ülesandele, kuid tööühma kohtumiste käigus toimunud arutelud ja muud poliitilised sammud (nagu G7 liidrite 17. juuni 2026. aasta üleskutse tagada alaealistele turvalisem digikeskkond) näitavad selgelt, et kaaseesistujad peavad esitama käesolevas aruandes kasutatud terminite määratlused.

Ilma et see mõjutaks ühtegi rahvusvahelist, ELi või riigisisest õigusakti, kasutatakse käesolevas aruandes läbivalt järgmisi termineid järgmises tähenduses.

- **Sotsiaalmeedia ja muud digiteenused (lühidalt koos „sotsiaalmeedia+“)** – käesolevas aruandes tähistavad terminid „sotsiaalmeedia+“ ja „sotsiaalmeedia ja muud digiteenused“ üldistavalt teenuseid, mis võivad olla alaealistele kättesaadavad ning sisaldada eakohatuid või ohtlikke elemente (näiteks sõltuvust tekitavad ja kahjulikud elemendid, nagu lõputu kerimine, sisu automaatne esitamine, soovitusalgoritmid ja pidevalt kuvatavad teated) ja/või sisu. Sotsiaalmeediateenuste ja muude digiteenuste osutajate hulgas on internetiplatvormid, mis vahendavad kolmandate isikute, näiteks sotsiaalmeedia ja rakenduste pakutavat sisu. Lisaks sellele kuuluvad nende hulka tehisintellektisüsteemid, mis kujutavad enesest riski alaealiste turvalisusele ja arengule, nagu tehisintellektipõhised kaaslased, videomängud, mille käigus lapsed võivad sattuda kahjulikele kaubandustavadele või ohtlikele isikutele, ja videojagamisplatvormid, mis lubavad alaealistele juurdepääsu nende ea seisukohast sobimatule sisule.
- **Alaealised, lapsed ja noorukid** – ilma et see mõjutaks termini „lapsed“ õiguslikult määratletud kasutust (näiteks ÜRO lapse õiguste konventsioonis), rõhutatakse käesolevas aruandes vajadust võtta alaealiste kaitsmisel internetis aluseks arengupõhine lähenemine, milles oleks arvestatud eri vanuserühmade puhul võimalikke konkreetseid riske ja nõrkusi. Käesolevas analüüsis kasutavad autorid terminit „alaealised“ kõigi laste ja noorukite kohta, kes on nooremad kui 18aastased (st ei ole täisealised). Terminit „noorukid“ kasutatakse 13- kuni 18-aastaste alaealiste puhul. Termin „lapsed“ tähistab kõiki alaealisi, kes on nooremad kui 13-aastased. Aruandes kasutatakse terminit „lapse õigused“, tähistamaks kõigi alla 18-aastaste laste õigusi, mis on õigusnormides määratletud. Terminit „laste internetiturvalisus“ kasutatakse vastavalt tööühma mandaadis sedastatule üldmõistena alaealiste kaitse ja tegutsemissuutlikkus tagamise kohta internetis.

Eessõna: turvaline lapsepõlv sotsiaalmeedia+ maailmas

Digitehnoloogia kiire areng on põhjalikult muutnud seda, kuidas lapsed ja noorukid üles kasvavad ning teiste noorte, oma vanemate, õpetajate ja ennast ümbritseva maailmaga suhtlevad. Samal ajal on reaalses maailmas toimuv endiselt ülimalt oluline, et õppida, sõlmida tõelisi sidemeid ja saada kogemusi, mis alaealise arengut suunavad.

Sotsiaalmeedia+ maailm pakub lastele ja noorukitele õppimiseks, suhtlemiseks, interneti kaudu seal toimivas osalemiseks ja loomiseks ohtralt võimalusi. Samal ajal tuleb alaealisi õpetada ja toetada, et nad oskaksid neid võimalusi täiel määral ära kasutada.

Sellest hoolimata **tingib sotsiaalmeediaruum+** noorte normaalsele arengule ja heaolule terve hulga riske. Nende hulgas on sõltuvust tekitavatest elementidest tulenev ülemäärase kasutamise risk, arengu seisukohast positiivse tegevuse asendumine muuga ning kahjulik sisu ja ebasobivad kontaktid, millele võib internetis sattuda. Üha uued tehnoloogialahendused võimendavad neid riske veelgi ja seega on laste ja noorukite kaitseks internetis vaja julgeid, ent hoolikalt läbimõeldud valikuid.

Sotsiaalmeedia ja muude digiteenuste laialdane levik paneb **poliitikakujundajad ja lapsevanemad väga tõsiselt muretsema ohtude pärast, mis lapsi ja noorukeid internetis varitsevad**. Ehki vanusepiirangute kehtestamist sotsiaalmeedia ja muude digiteenuste kasutamisel on kritiseeritud, **võib see olla vajalik probleemide ennetamiseks** seni, kui tõendatakse sotsiaalmeediaruum+ turvalisust laste ja noorukite jaoks või kuni tekivad turvalised alternatiivid.

Vanusepiirangud ei tähenda, et esmane vastutus laste internetiturvalisuse eest pannakse vanemate ja hooldajate või laste ja noorukite eneste õlule. Samuti ei tähenda see, et teenuseosutajad võivad, kui nii võib öelda, oma käed sellest puhtaks pesta. **Ennekõike vastutavad sotsiaalmeediateenuste ja muude digiteenuste osutajad ise nende teenuste turvalisuse eest, mida nad välja töötavad ja pakuvad**.

Tõendamiskohustus peab lasuma teenuseosutajatel ja mitte seadusandjatel, lapsevanematel ja lastel. **Kuni sotsiaalmeediateenuse ja muude digiteenuste osutajad ei ole tõendanud oma teenuste sisseprojekteeritud ohutust, peaksid nad ELis piirama nende kättesaadavust alla 13-aastastele lastele**. Lisaks kogu ELis kehtivatele piirangutele võivad liikmesriigid kehtestada ennetavalt täiendavaid vanusepiiranguid, mis kehtivad vanemate kui 13-aastaste noorukite puhul.

Ennetavad vanusepiirangud on kiired meetmed, millega saavutada pikas perspektiivis eesmärk tagada seisukohtade muutmisele kaasa aidates sotsiaalmeediaruum+-is alaealiste turvalisus. Sotsiaalmeedia kasutamisele üldised vanusepiirangud kehtestanud riikidest pärinevad esimesed tulemused

näitavad, et enamik alaealisi leiab võimaluse neist regulatiivsetest tõketest üle pääseda. Samal ajal on mõned alaealised lõpetanud riskidega seotud sotsiaalmeedia ja digiteenuste kasutamise ning pühendavad enam aega reaalses maailmas toimuvale, nagu sport ja inimestevahelised otsesed kontaktid. See näitab, et järkjärguline muutus alaealiste kasutatava sotsiaalmeedia+ reeglites on võimalik ja et seda tuleb arvesse võtta.

Ent muutused ei toimu üleöö. Näiteks Saksamaal ja Rootsis muutis ühiskond oma hoiakut kehaliste karistuste keelamise suhtes alles inimpõlv pärast seda, kui vastav seadus kehtestati. Ihunuhtluse keelamine muutis selgemaks selle, mida lapsevanematelt, hooldajatelt, õpetajatelt ja kasvatajatelt oodatakse, ning suurendas kõrvalseisjate kaasatust alaealiste vägivallavaba lapsepõlve tagamises. Keelu edu on leidnud kinnitust sellele hilisema positiivse arengu ja pideva hindamise käigus.

Vanusepiirangutel ei ole mõju, kui ei muutu ühiskondlikud hoiakud. Pidev hindamine ja pika aja jooksul toimuv seire võib aidata poliitikakujundajatel mõista, kas alaealiste ning nende vanemate, hooldajate ja kasvatajate harjumused aja jooksul muutuvad.

Sotsiaalmeedia+ maailmas üles kasvavad lapsed ja noorukid peavad saama elada normaalset ja täisväärtuslikku elu ning kasutada ära võimalusi, mida sotsiaalmeedia ja muud digiteenused pakuvad. **Just nagu reaalses elus, kehtivad ka internetis laste õigused**, niihästi õigus turvalisusele ja kaitsele mis tahes majandusliku ekspluateerimise ja kuritegevuse, eriti seksuaalvägivalla eest, kui ka õigus saada teavet, õppida ja vaba aega veeta.

Kümneid aastaid oleme muutnud reaalmaailma laste jaoks turvalisemaks ja sama peame tegema ka digimaailmas. Tehnoloogia pakutavad positiivsed võimalused ei saa tulla laste turvalisuse, tervise või õnne arvelt.

Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen

Lastel on õigus kasvada üles turvalises ja nende arengut toetavas keskkonnas ning see kehtib nii reaalse kui virtuaalse maailma suhtes. Ehkki ka reaalses maailmas tuleks alaealisi jätkuvalt toetada, tuleb möönda, et internetikeskkondade roll alaealiste igapäevaelus on järjest suurem. Seega peab turvalisus olema vaikumisi tagatud kõigi sotsiaalmeediateenuste ja muude digiteenuste puhul.

Lastel turvalisuse eesmärgil võetavad meetmed internetis peavad tuginema laste õigustele. Võimalike vanusepiirangute puhul tuleb täielikult austada laste õigusi; need peavad olema proportsionaalsed ja laste huvidega tasakaalus. Selleks kasutatavad vahendid peavad tehnoloogia arenguga sammu pidama.

Kuigi ennekõike vastutavad sotsiaalmeediateenuste ja muude digiteenuste osutajad ise oma teenuste turvalisuse eest, **on lastele ja noorukitele sotsiaalmeedia+**

keskkonnas kaitse ja tegutsemissuutlikkuse tagamiseks vaja terviklikku ja paljudest osadest koosnevat süsteemi, kuhu kuuluvad nii seadusandjad, kes peavad kehtestama vajalikud meetmed, kui ka teenuseosutajad, kes pakuvad turvalisi ja eakohaseid teenuseid, nii lapsevanemad ja hooldajad kui ka õpetajad ja kasvatajad, kellel on keskne roll alaealiste internetikasutuse jälgimises ja suunamises. Kuna alaealised kasvavad ja sotsiaalmeedia+ keskkond muutub kiiresti, **on süsteemi edu pant see, et kõik selle osalised** lähtuvad samast eesmärgist: tagada, et lapsed ja noorukid kasvavad üles turvalises digimaailmas.

Joonis 1: terviklik süsteem alaealiste kaitse ja tegutsemissuutlikkuse tagamiseks internetis

Suureneb poliitiline tahe tagada lastele internetis suurem turvalisus

Viimased kuud on näidanud, et laste internetiturvalisus on muutunud poliitiliseks prioriteediks kõikjal maailmas. **Austraalia kehtestatud, rakendatud ja pidevalt jälgitav nn sotsiaalmeediaga ootamine on andnud kogu ülejäänud maailmale olulise õppetunni.** Tema eeskuju on järginud sellised riigid nagu Ühendkuningriik ja Kanada, kellel on plaanis seadusandlikud algatused, Indoneesia aga on piirangud juba kehtestanud.

Hiljutisest aruandest selgub, et 92% Euroopa elanike arvates peaks laste ja noorukite kaitse internetis olema üks ELi prioriteeteⁱ.

Küsimusega on tegelema hakanud ka Euroopa liidrid. 2025. aasta septembrikuine Jüütimaa deklaratsioon,ⁱⁱ Euroopa Parlamendi resolutsioon, millega kutsuti üles

kehtestama kogu ELis digiteenuste kasutamisele vanusepiir,ⁱⁱⁱ president von der Leyeni loodud laste internetiturvalisuse töörühm ja Euroopa Ülemkogu hiljutised järeldused^{iv} on selge märk, et poliitilised ringkonnad astuvad üha aktiivsemalt konkreetseid samme lapsi internetis järjest enam ähvardavate riskide vastu.

2026. aasta juunis leppisid G7 liikmed (Kanada, Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia, Jaapan, Ühendkuningriik, Ameerika Ühendriigid ja Euroopa Liit) kõrgeimal poliitilisel tasandil esmakordselt kokku ühistes põhimõtetes alaealiste kaitse kohta selliste digiteenuste eest, millega kaasnevad ohud^v.

Lisaks sellele **töötatakse mitmes ELi liikmesriigis välja õigusakte, millega kehtestada vanuse alampiir sotsiaalmeedia ja muude digiteenuste kasutamisele**, kui need võivad lastele ja noorukitele kahjulikud olla. Näiteks Prantsusmaal on tehtud ettepanek kehtestada nn musta nimekirja kuuluvate teenuste kasutamise vanusepiiriks 15 aastat. Kreeka plaanib seada sotsiaalvõrguteenuste puhul vanusepiiriks 15 aastat. Taani kaalub piirangute kehtestamist alla 16-aastastele alaealistele, kusjuures vanema nõusolekul oleks seda iga võimalik alandada. Rootsi kavandab vanusepiiri, lähtudes lapse 15-aastaseks saamise aastast; seejuures oleksid mitut liiki teenused piirangust vabastatud. Paljud teised, nagu Portugal, Hispaania, Saksamaa ja Poola, kaaluvad selleteemaliste õigusaktide vastuvõtmist.

Kõige eelnenuga arvestades on tõsine Euroopa digiteenuste ühtse turu killustumise oht. Sellest tulenevalt kutsuvad paljud liikmesriigid üles tegelema antud küsimusega ELi tasandil. Tuleb meeles pidada, et liikmesriikide kultuuri- ja ühiskonnakontekst hariduse, digikirjaoskuse ja alaealiste kaitse vallas on erinev. Killustatuse tulemusena võib alaealiste kaitse tase ELi lõikes varieeruda. See tähendaks muu hulgas, et reguleerivad asutused seisavad praktikas silmitsi raskustega nõuete täitmise tagamisel ja teenuseosutajad suuremate kuludega nende nõuete täitmisel. See omakorda mõjutaks turvalisema sotsiaalmeedia ja muude digiteenuste väljatöötamist ning internetiturvalisust käsitlevate õigusaktide täitmist.

EL on juba astunud konkreetseid samme alaealiste kaitseks. Euroopa Komisjoni hiljutised otsused on konkreetsete tõendite kaudu veelgi kinnitanud vajadust astuda vastu ohtudele, mis lapsi ja noorukeid internetis ähvardavad. Heaks näiteks on esialgsed järeldused, mis esitati seoses Meta ja TikTokiga: kummagi vastu algatati menetlus, kuna väidetavalt ei täitnud nad digiteenuste määruse kohaseid rangeid nõudeid alaealiste kaitse kohta internetis ega näinud ette lihtsalt kasutatavaid mehhanisme laste seksuaalset väärkohtlemist kujutavast sisust teatamiseks. Lisaks sellele on USA kohtute hiljutistel epohhiloovatel otsustel olnud platvormide vastutuse teemalise arutelu seisukohast pöördeline tähendus.

Alaealiste kaitse internetis: ajalooline ekskurss

Laste ja noorukite kaitse internetikeskkonnas on olnud aktuaalne interneti algusaegadest peale, ammu enne sotsiaalmeediat, nutitelefone ja tehisintellekti. Tänaste alaealisi kaitsvate normide alus loodi 1990. aastatel ja 2000. aastate alguses,

kui võeti vastu seadused teenuste ja ettevõtjate piiriülese toimimise ja teabevahetuse kohta. Ehkki nende normide väljatöötamisel oli ka muid eesmärke peale laste ja noorukite kaitsmise internetis, pandi nendega paika paljud põhimõtted, mis on ka praegu õigusaktide aluseks kolmes valdkonnas.

Esiteks kehtestati siseturul meediat ja digiteenuseid reguleerivate normidega ühised eeskirjad kogu Euroopa televisiooniteenustele, mis sisaldasid meetmeid kaitseks sellise sisu eest, mis võiks alaealistele kahju teha. Esimene harmoneeritud internetipõhiste või nn infoühiskonna teenuste (e-kaubanduse direktiivis kasutatud termin) raamistik toetas ka piiriüleste teenuste arendamist ELis.

Teine valdkond on isikuandmete kaitset ja eraelu puutumatust käsitlevad normid, mis said alguse 1995. aastal isikuandmete kaitse direktiivi raames vastu võetud ühiste nõuetega eri liikmesriikidest pärinevate isikuandmete kogumise ja kasutamise kohta.

Kolmas ja viimane valdkond on tarbijakaitse. ELis kehtivad ühised eeskirjad võitluseks eksitavate ja agressiivsete kaubandustavade vastu. Nende eeskirjadega tunnustatakse vajadust haavatavaid tarbijaid täiendavalt kaitsta, mis on ka digikeskkonnas oluline põhimõte. Muu hulgas kehtib see juhul, kui lapsed ja noorukid puutuvad kokku kaubandustavade vastu, mille mõju neile ei pruugi olla sama nagu täiskasvanute puhul.

Kuna digitehnoloogiast on saanud igapäevaelu lahutamatu osa, on EL neid õigusraamistikke pidevalt uuendanud, et pidada sammu uute väljakutsetega. Isikuandmete kaitse üldmäärusega kehtestati eraldi meetmed laste isikuandmete kaitseks ja nõusoleku tagamiseks internetis. Audiovisuaalmeedia teenuste direktiivi laiendati, et hõlmata uut liiki audiovisuaalsisu ja videojagamisplatvormid. Lisaks sellele kehtestati digiteenuste määrusega reeglid vahendusteenustele, sealhulgas spetsiaalselt alaealiste kaitse eesmärgil.

See areng on märk laiemast suundumusest: digitehnoloogia ei mahu enam üheainsa regulatiivse ega õigusliku kategooria raamidesse. Sotsiaalmeedia ja muud digiteenused sisaldavad korraga nii meedia, kommunikatsiooni, äri kui ka andmetöötuse elemente, sageli ühe ja sama platvormi piires. Niisiis peaks tõhus lähenemine alaealiste kaitsele internetis olema terviklik ja kasutama vahendeid, mis pärinevad ELi õiguse mitmest eri valdkonnast, nagu digiplatvorme käsitlevad normid, isikuandmete kaitse, tarbijakaitse ja audiovisuaalmeediat käsitlev seadusandlus.

Tehisintellekti kiire areng ja kasutuselevõtt ainult võimendab alaealisi ähvardavaid riske. Sellele lisandub tänapäeva nn tähelepanumaia sotsiaalmeedia ja muude digiteenuste pidev püüd kasutaja enese juurde meelitada ja teda seal hoida. Rohkem kui kunagi varem on vaja, et seadusandjad astuksid alaealiste kaitseks välja ja annaksid neile suutlikkuse sotsiaalmeedia+ maailmas turvaliselt tegutseda.

Tõendid alaealisi internetis ootavate riskide ja võimaluste kohta

Kiired muutused tehnoloogia vallas on loonud lastele erakordsed võimalused oma kaaslastega suhelda, olla loomingulised ning teadmisi ja abi saada. Ent lapsed ei ole

täiskasvanud ja sotsiaalmeedia+ keskkonnas ähvardavad nende füüsilist ja vaimset tervist ja arengut eri eas mitmesugused riskid. Otsustav mõju on ka sotsiaalmajanduslikel ja individuaalsetel teguritel, nagu perekondlik taust ja sugu, samuti selle, kuidas sotsiaalmeedia ja muud digiteenused on välja töötatud.

Alaealiste kaitse ja tegutsemissuutlikkuse tagamisele suunatud asjakohaste meetmete väljatöötamine tuleb rajada kindlatele tõenditele selle kohta, kuidas sotsiaalmeedia ja muud digiteenused võivad tingida riske ja kahju teha. Teatavad sotsiaalmeedia+ kasutatavad elemendid, funktsioonid ja vormingud võivad lapse või nooruki sotsiaalsest ja isiklikust olukorras sõltuvalt rohkem või vähem kahju teha. Eriti haavatavad on internetis tehtava kahju suhtes alaealised, kes kuuluvad rassilisse, etnilisse või usulisse vähemusse või LGBTIQ+ kogukonda, ning alaealised, kellel on hariduslikud erivajadused või varasemad vaimse tervise probleemid. Sotsiaalmeedia ja muud digiteenused, mille sisu või kujundus on kahjulik, manipuleeriv või sõltuvusttekitav, ainult suurendavad seda haavatavust. Teadusuuringud ja tõendite kogumine peaks selliste nähtuste arenguga sammu pidama.

Sotsiaalmeedia ja muud digiteenused on alaealiste füüsilisele ja vaimsele tervisele väga mitmel moel ohtlikud. Füüsilise tervise seisukohast tähendab pikk ekraani taga istumine, et selleks kulunud aeg tuleb väljas mängimise ja spordi arvelt ning see võib mõjutada laste tervist, kehalisi võimeid ja und. Sotsiaalmeedia+ ja nutiseadmete kasutamine varases lapseas tõrjub kõrvale reaalse maailma tundmaõppimise ja seal toimuva suhtluse teiste inimestega. See võib mõjutada sotsiaal-emotsionaalset arengut ja soodustada vaimse tervise probleeme. Lisaks sellele võib pikaajaline nutiseadmete kasutamine põhjustada selliseid probleeme nagu luu- ja lihaskonna vaevused ning digivahenditest tingitud silmade ülekoormus.

Sotsiaalmeedia ja muud digiteenused põhjustavad väga suuri riske laste vaimsele tervisele. Sotsiaalmeedia+ keskkonnas esinevatel riskidel on otsene kahjulik mõju laste vaimsele tervisele, ent need võivad ka võimendada eelnevalt olemasolevaid vaimse tervise probleeme, sealhulgas depressiooni ja ärevushäireid. Ka selles vallas on lastele ja noorukitele avalduva riski mõju sotsiaalsetest ja individuaalsetest teguritest.

Üldiselt leitakse, et lastel ja noorukitel, kes kasutavad väga palju sotsiaalmeediat ja muid digiteenuseid, on une- ja keskendumisprobleemid ning esineb tavalisest suuremal määral depressiooni ja ärevushäireid. Sõltuvust tekitavad kujunduselemendid võimendavad seda veegi, kuna need soodustavad palavikulist sirvimist, hirmu millestki olulisest ilma jääda (*fear of missing out*, FOMO) ja pidevat enese teistega võrdlemist. See võib vähendada alaealise enesehinnangut ja suurendada stressi. Algoritmipõhistel sisu võimendavatel ja soovitatavatel süsteemidel on potentsiaal desinformatsiooni ja vihakõnet intensiivistada. Eriti suurt kahju teeb nende mõju internetis haavatavatele rühmadele.

Oht, et alaealised puutuvad internetis kokku kuritegeliku ja ebaseadusliku sisuga, on väga suur. Nii täiskasvanud kui ka alaealised kasutavad teadlikult

sotsiaalmeediat ja muid digiteenuseid, sealhulgas mänguplatvorme, et laste ja noorukitega suhelda. Ohtude seas on võimalus kokkupuude laste seksuaalse väärkohtlemisega (või selleteemalise materjaliga), peibutamine, küberkiusamine, radikaliseerimine ja ebaseaduslikele, vägivaldsetele või terroristlikele tegudele õhutamine. Tehisintellektivahendite laialdane kasutamine kujutab enesest lastele ja noorukitele tõsist ohtu, kuna nendega võidakse luua kunstlikku laste seksuaalset väärkohtlemist kujutavat materjali (näiteks süvavõltsinguid). Sellisel väärkasutusel on dramaatiline mõju alaealiste arengule ning nende vaimsele ja füüsilisele tervisele ja võib halvimal juhul neile elu maksta.

Ennekõike vastutavad sotsiaalmeediateenuse ja muude digiteenuste osutajad ise selle eest, et nende teenused on alaealistele turvalised. Olulist rolli täidavad ka lapsevanemad ja hooldajad, kes valvavad laste ja noorukite internetis veedetud aja jooksul nende järele ning aitavad alaealistel koos nendega kõrvale hoida ohtudest, mis neid sotsiaalmeedia+ keskkonnas ähvardavad. Iga vanuserühma jaoks on ülimalt oluline tagada kohane tegevus väljaspool internetti ja seal toimuv suhtlus teiste inimestega.

Hoolimata paljudest võimalikest ohtudest **pakub sotsiaalmeedia+ maailm lastele ja noorukitele ohtralt võimalusi.** Kui alaealised on õppinud internetis turvaliselt teistega suhtlema ja neil on head digioskused, võib sotsiaalmeedia ja teiste digiteenuste kasutamine soodustada heaolu ja sotsiaalset seotust, toetavate sõprusringkondade leidmist, eneseväljendusvõimalusi, kodanikuaktiivsust ja iseseisvat õppimist. Sellised sihtotstarbelised algatused digioskuste vallas nagu ELi parem internet lastele, turvalisema interneti keskused ning meediapädevuse lõimimine riiklikesse haridus-ja koolituskavadesse on ennast tõestanud vahendina soodustada kriitilist mõtlemist, aidata vältida desinformatsiooni vörke ja õpetada alaealisi turvaliselt internetis tegutsema.

Kuna **sisseprojekteeritud ohutusega sotsiaalmeedia ja muud digiteenused** aitavad omandada digioskusi ja meediapädevust, **võivad need suurendada laste ja noorukite tegutsemissuutlikkust ja kaasatust internetis.** Lisaks sellele võivad alaealised omandada oskuse internetimaailma võimalusi ära kasutada ning võimalike ohtude ja kahjuga toime tulla, kui koolid pakuvad vanemate ja hooldajate toetusel eakohast digiõpet.

Vajadus arvestada konkreetse vanusega seotud riskidega

Laste kasvades ja nende iseseisvuse suurenedes vähenevad vanemate võimalused valvata selle järele, mida lapsed internetis teevad. Üha suurem roll on sõpradel ja tuttavatel. Noorukieas enne täiskasvanuks saamist on alaealised oma internetikasutuses järjest iseseisvamad ning õpivad internetis esinevaid ohte paremini mõistma ja nendega toime tulema. Loomulikult on kolmeaastaselt ja kuueteistaastaselt erinevad vajadused. See näitab, kui **oluline on läheneda laste internetiturvalisusele arengut arvestades**, nagu käesolevas aruandes on tehtud, ja teha vahet eri vanuserühmadel:

alla kolmeaastaseid lapsi kui passiivseid internetikasutajaid ohustavad ennekõike suhtlusega seotud riskid ja nn tehnoferents¹. Riskid on suuresti tingitud sellest, et hooldajad mitte ei suhtle väikelastega otse, vaid annavad neile nende rahustamiseks või lõbustamiseks kätte ekraaniga seadme. See võib mõjutada lapse keskendumisvõimet, keele omandamist ja sotsiaal-emotsionaalset arengut.

Internetikeskkonnas leiduvad ja pikema ekraani ees veedetud ajaga seotud riskid suurenevad **kolme- kuni viieaastaste laste puhul**, kes alles hakkavad ise järelevalve all internetti kasutama. Sotsiaalmeedia ja muud digiteenused, mis püüavad anda kohese rahulduse, sunnivad otsima järgmist nn tasu (*reward*) ja pakuvad pidevaid väliseid stiimuleid, on lapse arenevate oskustega põhimõtteliselt vastuolus ja võivad pikas perspektiivis tema arengut pärssida.

Kuuendast üheksanda eluaastani hakkavad lapsed märkimisväärselt rohkem sotsiaalmeediat ja muid digiteenuseid kasutama. Internetimaailmast pärinev välistest allikatest saadav tagasiside, nagu laigid, punktisummad ja edetabelid, kohtub tärkava enesehinnanguga, mis põhineb reaalses maailmas omandatavatel oskustel ja teadmistel. See võib võimendada muret oma saavutuste piisavuse pärast ja sundida end rohkem teistega võrdlema, mistõttu suureneb haavatavus teiste poolse küberkiusamise, vihakõne ja ahistamise suhtes.

10–12aastastele saab sotsiaalmeedia+ keskkonna kättesaadavusest laste jaoks ühiskonnaelus osalemise keskne eeldus. Selles eas on kasvuaeg suurenenud tundlikkuse ja platvormide võimendatava sisu üheaegse mõju lastele kõige suurem. Algoritmpõhised soovitusüsteemid sunnivad ennast rohkem teistega võrdlema ja suurendavad võimalusi kokkupuuteks kahjuliku ja ebaseadusliku sisuga, sealhulgas laste seksuaalset väärkohtlemist kujutava materjali, äärmusliku propaganda ja desinformatsiooniga ning sõltuvusttekitavate kujunduslahendustega, mis suurendavad depressiooni ja ärevuse sümptomeid. Hiljutiste tulevikusuunaliste teadusuuringute kohaselt võib esimese nutitelefoniga omandamine 12 aasta vanuses (mitte 13-aastasena) olla seotud suurema ohuga kogeda aasta hiljem depressiooni ja muid vaimse tervise probleeme^{vi}. Sellest näitest ilmneb, et üldiselt on lapsed enne 13-aastaseks saamist eriti haavatavad.

13–15aastased noorukid lähevad sotsiaalmeedia ja muude digiteenuse järelevalve all kasutamisel üle nende järjest iseseisvamale kasutamisele. Selles eas väheneb järjest nende traditsiooniliste vahendite tõhusus, mida hooldajad ja koolis kasvatajad kasutavad. Riske kujundab üha enam sotsiaalmeedia ja muude digiteenuste struktuur ning mitte pelgalt inimese enese käitumine. Üks suuremaid probleeme on tegeleda algoritmpõhiste süsteemidega, millest oleneb nähtav sisu, ent mille toimimise läbipaistvus on piiratud.

Tänapäeva internetistatud maailmas on iseseisvaks saamine lapse kasvamise igati normaalne osa, just nagu ka väljaspool internetti. Seega ei ole küsimus selles, kuidas

¹ Olukord, kui tehnoloogia katkestab vanema ja lapse vahelise suhtluse.

takistada noorukite iseseisvumist, vaid kuidas piirata nende kokkupuudet kahjulike mõjudega ajal, mil nende areng on kõige haavatavamas olekus. Tõhusaks kaitseks on vaja arengust lähtuvat mitmetasandilist lähenemist, milles on ühendatud sotsiaalmeediat ja muid digiteenuseid käsitlevad normid, meetmed hariduse vallas ning toetus eneseregulatsioonile ja kriitilisele meediakasutusele.

16–18aastasena jõuavad noorukid etappi, kus nende identiteet üha kindlamini välja kujuneb ja iseseisvus suureneb. Noorukite arenevad oskused annavad neile paremad võimalused internetis kohatavaid riske mõista ja hallata. Samas ei ole nende neurobioloogiline areng veel sugugi lõppenud ning sotsiaalmeedia ja muude digiteenuste kasutamine teravdab sõltuvuse, ärevuse ja vaimse tervise riske. Selles eas peavad noorukid omandama oskused, näiteks oskuse kriitiliselt mõelda ja hinnata, mis lubavad neil digimaailmas edukalt ja turvaliselt liikuda ning kasutada ära kõiki seal leiduvaid võimalusi.

Kuus juhtpõhimõtet alaealiste kaitse ja tegutsemissuutlikkuse tagamiseks internetis

Kuna sotsiaalmeedia+ keskkonnas leidub lastele ja noorukitele nii riske kui ka võimalusi, on vaja terviklikku poliitikaraamistikku, mis tagaks alaealistele internetis nii kaitse kui ka tegutsemissuutlikkuse. **Töörühma tegevus lähtus järgmisest kuuest juhtpõhimõttest, mille töötasid välja kaaseesistujad** ja millele tugineb käesoleva aruande ülesehitus. Meetmete aluseks peaks olema kindlad tõendid ning nende probleemide ja võimaluste analüüs, millega lapsed internetis kokku puutuvad. Tulemuste saavutamiseks on ilmtingimata vaja neid tõhusalt rakendada ja hinnata.

- **1. põhimõte. Arengupõhine lähenemine (vt 1. peatükk)**

Tagada igale vanuserühmale sobilik regulatsioon ja suunised. Laste ja noorukite arenguetappidega arvestades tuleb välja töötada ja kasutusele võtta sellised kaitsemeetmed, mis oleksid vastavuses neid selles vanuses ähvardavate riskidega. Võimaluse korral tuleks nende meetmete juures arvesse võtta lapse individuaalseid ja ühiskondlikke olusid, mis võivad neile avalduvaid riske suurendada.

- **2. põhimõte. Võrdsus ja mitmekesisus (vt 2. peatükk)**

Teadvustada, et internetis esinevad riskid ja kahjulik mõju on eri vanuse- ja sotsiaalmajanduslike rühmade puhul erinevad. Alaealise haavatavuse internetis leiduva kahjulik mõju suhtes määravad ära sugu, seksuaalsus, rassiline, etniline ja usuline taust, hariduslikud erivajadused ja eelnevalt olemasolevad vaimse tervise probleemid. Lisaks sellele mõjutavad need tegurid vahendeid ja võimalusi, mis on vanematel ja hooldajatel laste ja noorukite toetamiseks teel, mis viib iseseisvuseni.

- **3. põhimõte. Alaealiste kaitse (vt 3. peatükk)**

Lastel ja noorukitel peab olema võimalus kasutada turvalist sotsiaalmeedia+ keskkonda. Sotsiaalmeediasse ja muude digiteenustesse peaks olema sisse

projekteeritud alaealiste kaitse kahjuliku sisu, sõltuvust tekitavate elementide, digimaailmas omapead jätmise² ja internetikuritegude, näiteks seksuaalse väärkohtlemise eest. Alaealsed peaksid saama kahjulikust sisust ja kahjulikest elementidest hõlpsalt teatada. Teenuseosutajad peaksid selliseid teateid prioriteetsena käsitlema ning kahjuliku sisu ja kahjulikud elemendid kiiresti eemaldama.

- **4. põhimõte. Digiteenuste osutajate vastutus ja tarbijate õigused (vt 3. peatükk)**

Internetikeskkonna ja selle kasutamise turvalisuse tagamise eest alaealistele peavad ennekõike vastutama sotsiaalmeediateenuste ja muude digiteenuste osutajad. Luua tuleks stiimulid ohutusmeetmete sisseprojekteerimiseks digiteenustesse ja rakendada kiiresti sisupõhised normid. Enne kui sotsiaalmeediateenuste ja muude digiteenuste osutajad saavad oma teenused lastele ja noorukitele kättesaadavaks teha, peaks neil olema kohustus tõendada, et teenustes puuduvad kahjulikud elemendid.

- **5. põhimõte. Tegutsemissuutlikkuse edendamine ja meediaharidus (vt 4. peatükk)**

Lapsevanemad, hooldajad, õpetajad ja kasvatajad peavad suutma lapsi ja noorukeid turvalisele ja iseseisvale internetikasutusele üleminekul toetada. Vanematel peab olema piisavalt võimalusi (nagu digikirjaoskuse ja meediapädevuse koolitused) ja vastav taristu, et neil oleks võimalik omaenese tegevust analüüsida ja alaealiste internetisuhtlust suunata. Meetmete väljatöötamisel tuleb arvestada sellega, et hooldajate ja kasvatajate roll laste ja noorukite kasvades muutub.

- **6. põhimõte. Laste õigused ja osalemine (vt 4. peatükk)**

Tagada laste õigus osaleda tegevuses, suhelda ja luua turvaliselt nii internetis kui ka väljaspool seda. Laste kaitseks võetavate meetmete aluseks peaksid olema lapse õigused vastavalt rahvusvahelistele raamistikele³. Vanusepiirangute puhul tuleb austada laste õigusi, mis puudutavad nende internetikasutust, ning need peavad olema proportsionaalsed, ajaliselt piiratud ja laste huvidega tasakaalus. Samuti näitab see vajadust investeerida kõigisse vanuserühmadesse kuuluvate alaealiste internetivälisesse tegevusse ja seda soodustada.

² Olukord, kus digitehnoloogia segab, asendab või pärsib hooldaja esmaste hooldusülesannete täitmist, jättes korduvalt pakkumata arengu seisukohast vajaliku tähelepanu, reaktsiooni, järelevalve või kaitse.

³ Ennekõike ÜRO lapse õiguste konventsioon, Lapse Õiguste Komitee üldised märkused, Euroopa Liidu põhiõiguste harta ja ELi lapse õiguste strateegia.

Presidendi erinõunikud ja laste internetiturvalisuse töörühma kaaseesistujad

Professor Jörg M. Fegert

Maria Melchior

Professor Jörg M. Fegert

Ulmi kliinikumi laste ja noorukite psühhiaatria, psühhosomaatiliste haiguste ja psühhoteraapia osakonna peaarst

Maria Melchior

Prantsusmaa riikliku tervishoiu- ja meditsiiniuuringute instituudi (INSERM) teadusdirektor

alaealiste kaitse ja suurema tegevussuutlikkuse tagamiseks internetis

LASTE INTERNETITURVALISUS

OLUKORRA ANALÜÜS

ARENGUPÕHINE LÄHENEMINE

Tagada eaga sobilik regulatsioon ja diferentseeritud suunised

VÕRDSUS JA MITMEKESISUS

Teadvustada, et internetis esinevad riskid, nendega kokkupuude ja digimaailma kahjulik mõju on eri rühmade puhul erinevad

ALAEALISTE KAITSE

Kaitsta kahjuliku sisu, sõltuvusttekitava disaini, digimaailmas omapead jätmise ja kuritegude (seksuaalse väärkohtlemise, kiusamise) eest

DIGITEENUSTE OSUTAJATE VASTUTUS JA TARBIJATE ÕIGUSED

Nõuda ohutuse teenustesse sisseprojekteerimist ja tagada sisupõhiste normide täitmine

TEGUTSEMISSUUTLIKKUSE EDENDAMINE JA MEEDIAHARIDUS

Anda vanematele ja hooldajatele suutlikkus toetada alaealiste digioskusi ja meediapädevust, et soodustada vastutustundlikku kasutamist

LASTE ÕIGUSED JA OSALEMINE

Tagada õigus internetis toimuvas tegevuses turvaliselt osaleda ja koos luua

MEETMED

HINDAMINE

Peamised soovitused alaealiste kaitse ja tegutsemissuutlikkuse tagamiseks internetis

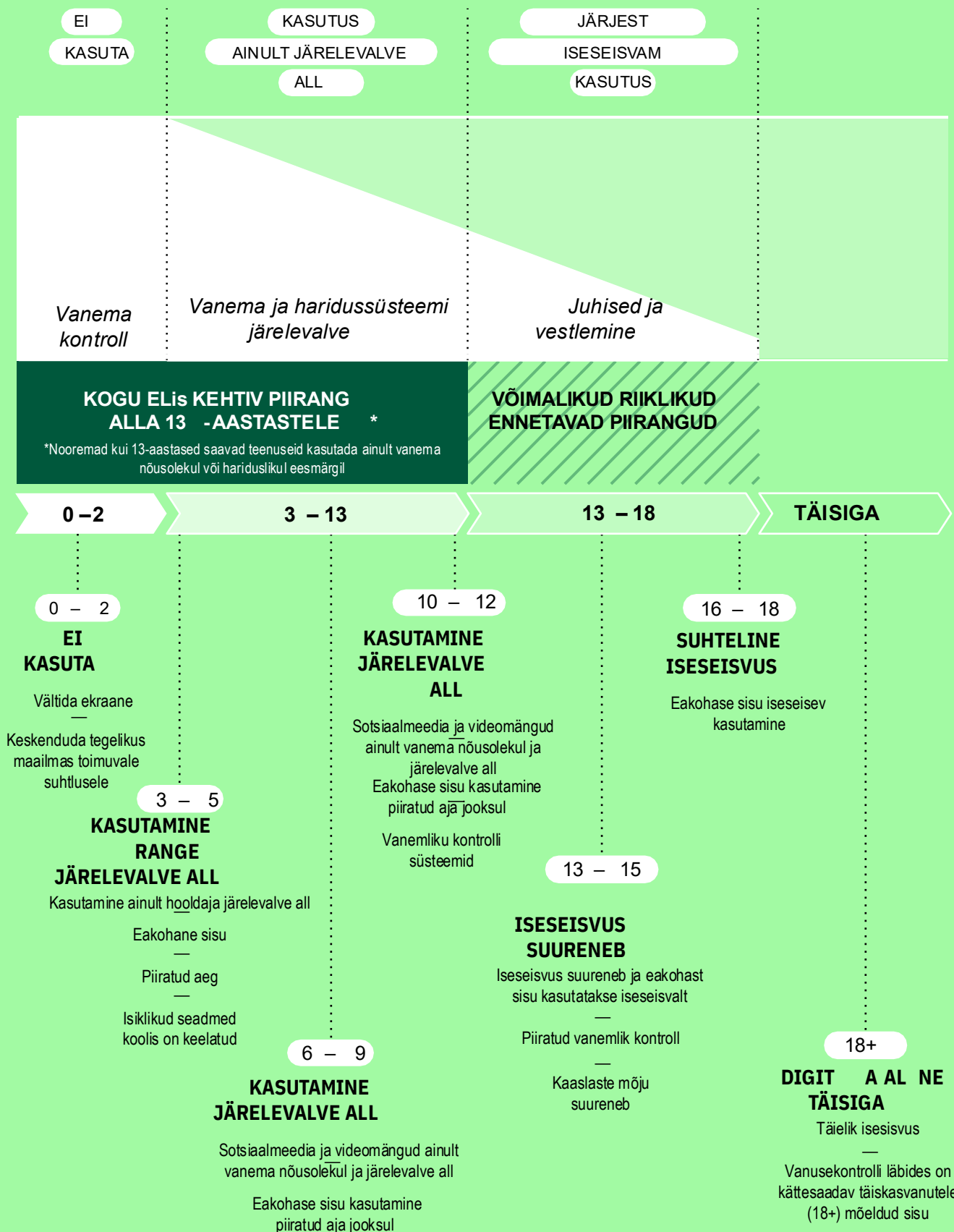
Käesolevas aruandes esitatud soovitused tuginevad arengut arvestavale lähenemisele ja kajastavad kuut juhtpõhimõtet. Nende eesmärk on seada omavahel tasakaalu ühelt poolt vajadus lapsi ja noorukeid internetis kaitsta ja teiselt poolt nende õigus tegutseda sotsiaalmeedia+ maailmas ja kasutada selle pakutavaid võimalusi.

Soovitused sotsiaalmeedia ja muude digiteenuste eakohaseks kasutuseks

- 1. 0–2-aastased: vältida ekraane ja sotsiaalmeedia+.** Väikelaste liiga pikalt ekraani ees viibimise vältimine ei tähenda täielikku keeldu. Arvesse võetakse lapse arenguga seotud vajadust kiindumuse järele ning aistingute ja esmase keeleoskuse arendamist. Vanemad ja hooldajad peaksid ennekõike keskenduma otsele suhtlusele ning kontrollima, kuidas nad ise digiseadmeid kasutavad, et näidata head eeskujuga ja vältida nn tehnoferentsi. See lähenemine on kooskõlas Maailma Terviseorganisatsiooni soovitustega, mille eesmärk on vältida häireid laste neurobioloogilises ja kognitiivses arengus, emotsionaalse kiindumuse tekkes ja füüsilisi probleeme (mis mõjutavad näiteks nägemist).
- 2. 3–12-aastased: eakohase sotsiaalmeedia+ ja nutiseadmete kasutamine järelevalve all.** Lastel tuleks lubada internetiühendusega seadmeid kasutada ainult järelevalve all. Koolides peaks olema ruumid seadmete kasutamiseks järelevalve all, piiratud aja jooksul ja pedagoogilistel eesmärkidel, et edendada digikirjaoskust ja meediapädevust ning emotsionaalset vastupidavust ja kriitilist suhtumist riskidesse. Vanemad ja hooldajad peaksid iseseisvat digimaailmas tegutsemist jälgima ning toetama seda eakohaste sotsiaalmeediateenuste ja muude digiteenustega. Lisaks sellele peaksid nad lastega korrapäraselt vestlema alaealiste internetisuhtluse kasulike ja ohtlike külgede teemal. Nii hooldajad kui ka kasvatajad peaksid selles eas lapsi kannustama internetivälises tegevuses osalema.
- 3. 13–18-aastased: järjest suurem iseseisvus eakohase sotsiaalmeedia+ kasutamisel.** 13. kuni 18. eluaastani peaksid noorukid saama kasutada ainult eakohast ja vaikimisi turvalist sotsiaalmeediat ja muid digiteenuseid, kus on rakendatud peamised turvaelemendid, näiteks piiratud lõputut kerimist ja soovitusüsteeme. Kuni sellised vaikimisi turvalised sotsiaalmeediateenused ja muud digiteenused välja töötatakse, on individuaalne ja eakohane vanemlik kontroll ja järelevalve endiselt hädavajalikud. Reguleerivad asutused võivad kaaluda täiendavaid ettevaatusabinõusid. Vanemad kui 16-aastased nooruki saavad digimaailmas üha iseseisvamaks, ent risk puutuda internetis kokku kahjuliku sisuga ei kao. Seega peaksid vanemad ja hooldajad ka edaspidi

alaealistega nende internetikogemustest rääkima. Noorukid peaksid saama eelisjärjekorras kasutada tugiteenuseid ja süsteeme kaebuste esitamiseks ning lisaks selle peaks neil olema toetav suhtlusvõrgustik, mis soodustab sotsiaalmeedia ja muude digiteenuste vastutustundlikku kasutamist.

Alaealiste eakohane sotsiaalmeedia+ kasutus

Soovitused laste ja noorukite kaitsmiseks internetis

- **Esitada ettepanek kehtestada kogu ELis noorematele kui 13aastastele lastele ühesugune juurdepääsupiirang sotsiaalmeediateenusele ja muudele digiteenustele.**

Kogu ELis tuleb kehtestada noorematele kui 13aastaste lastele ühesugune juurdepääsupiirang sotsiaalmeediateenusele ja muudele digiteenustele, sealhulgas tehisintellektipõhistele kaaslastele. **Ühesugune juurdepääsupiirang** võimaldaks lihtsustada proportsionaalse ja õigusi austava vanusetuvastuse kasutuselevõttu ning kannustaks sotsiaalmeediateenuste ja muude digiteenuste osutajaid täitma ohutuse sisseprojekteerimise nõuet. Alla 13aastased lapsed peaksid saama eakohaseid sotsiaalmeedia+ keskkondi kasutada ainult piiratud aja jooksul ning vanemate loal ja järelevalve all või õpingute jaoks. Alates 13. eluaastast tuleks noorukitele eakohase ja turvalise sotsiaalmeediateenuse ja muude digiteenuste kasutamisel anda järjest rohkem iseseisvust.

Kogu ELis kehtivad ühesugused reeglid alla 13aastaste kohta toetaksid ühtse turu toimimist, kuna nii kehtiks kõigi teenuseosutajate suhtes üks ja sama õiguslike nõuete raamistik. Eeskirjade ühtlustamine lihtsustaks reguleerivate asutuste jaoks nõuete täitmise tagamist ja järelevalvet nii riiklikul kui ka ELi tasandil. Samuti võimaldaks see tagada internetis ühesuguse kaitse kõigile ELi alaealistele olenemata nende sotsiaal-majanduslikust ja kultuurilisest taustast ning elukohariigist.

- **Võtta kasutusele tõhusad vanusekontrolli süsteemid. See võimaldaks alaealiste kaitse ja neile internetis tegutsemissuutlikkuse andmise otstarbel kindlaks teha kasutajate vanuse ning tagaks sisseprojekteeritud ohutuse nõuete täitmise ja eakohaste lähenemisviiside kasutamise.**

Vanusetuvastusmeetodid, see tähendab nii vanusekontroll kui ka vanuse ligikaudne hindamine peavad olema proportsionaalsed ja vastama miinimumnõuetele, eelkõige seoses kasutajate põhiõigustega, sealhulgas laste õiguste ja nendega seotud kaitsemeetmetega. Vanuse kontrollimiseks kasutatavad meetodid peaksid lähtuma rangeimatest eraelu puutumatuse ja isikuandmete kaitse nõutest ning vanuse ligikaudne hindamine ei tohiks tingida isikut tõendavate dokumentide ja biomeetriliste andmete töötlemist. Selleks et platvorm, millelt nõutakse vanuse hindamist, ega vanusekontrolliteenuse pakkuja ei saaks teavet, mida saab kasutada kasutaja jälgimiseks või tema isiku kindlakstegemiseks, tuleks rakendada tehnilisi meetodeid, nagu teabetu tõestus.

Vanusetuvastusmeetodid peaksid võimaldama nõutava vanuse või vanuserühma täpset ja usaldusväärset kindlaksmääramist ning neid peaks olema praktikas lihtne kasutada. Meetodid peaksid olema piisavalt töökindlad, et vältida kontrollist

kõrvalehoidmist ja küberohte, ning kaasavad, mittediskrimineerivad ja võrdselt kättesaadavad kõigile, kellel on vaja neid kasutada. Sotsiaalmeediateenuse ja muude digiteenuste osutajad peavad täitma kohustust hoidma ära alaealiste kokkupuuted kahtlaste teenuste ja kasutajatega, kes esinevad lapse või noorukina.

- **Täiendada ja ühtlustada sotsiaalmeediateenuse ja muude digiteenuste peamiste turvaelementide kavandamise eeskirju.**

Sotsiaalmeediateenuse ja muude digiteenuste osutamisel tuleks kasutada selgeid sisseprojekteeritud ohutuse võtteid ja eakohased kaitsemeetmeid (näiteks keelata lõputu kerimine, automaatesitus, tõuketeated, probleemsed personaalsete soovitude mootorid). Sõltuvusttekitava disaini, petuelementide, soovimatute kontaktandmete ja nn jänesurgude vastu võitlemiseks tuleks kasutada kaitsvaid vaikeseadeid, mis peavad olema sotsiaalmeediateenuse ja muude digiteenuste lahutamatu osa. Peamisi turvaelemente käsitlevate eeskirjade täiendamine ja ühtlustamine tagaks kindluse ja ühtsuse kogu sotsiaalmeedia+ keskkonnas. Tehnoloogia kiire arengu tõttu peaksid kõik peamisi turvaelemente käsitlevad eeskirjad olema pidevalt kohandatavad vastavalt sellele, kuidas tekib uusi kahjulikke disainielemente.

- **Kohustus tõendada, et tooted ja teenused on alaealistele ohutud, tuleks panna sotsiaalmeediateenuse ja muude digiteenuste osutajatele.**

Konkreetsed vanusepiirangud peaksid kehtima seni, kuni sotsiaalmeediateenuse ja muude digiteenuste osutajad võtavad kasutusele kesksed lapsi ja noorukeid kaitsvad turvaelemendid. Seni kui teenuseosutajad ei ole tõendanud turvaliste ja eakohaste funktsioonide kasutuselevõttu vastavalt ELi ja liikmesriikide meetmetele, ei tohiks neil olla võimalust oma teenuseid alaealistele pakkuda. Kui teenusest on olemas nn vaikimisi ohutu versioon, peaksid mitte-eakohased (täiskasvanutele mõeldud) funktsioonid olema kasutatavad alles pärast vanuse tuvastamist.

- **Karmistada nõuete täitmise tagamist ja suurendada hindamissuutlikkust.**

Kuna laste internetiturvalisuse suhtes praegu kehtivaid õigusakte on mitu (digiteenuste määrus, isikuandmete kaitse üldmäärus, tehisintellekti käsitlev määrus jne), peaksid järelevalveasutused tegema tihedamat koostööd ja vahetama eri õigusraamistike vahel aktiivsemalt teavet. See võimaldaks vältida järjekindlustust ning luua sidusa, prognoositava ja toimiva õiguskeskkonna, mis põhineb põhiõiguste kaitsel. Euroopa Komisjon peaks uurima mehhanisme, mis võimaldaksid järelevalveasutuste sujuvat koostööd, et kasutada ära olemasolevaid struktuure õigusaktide täitmise tagamiseks. Samuti tuleb analüüsida, kas nõuete täitmise ja hindamise eest vastutavatel reguleerivatel asutustel on vaja

lisavahendeid ja kas neid tuleb ümber korraldada. Tuleks kaaluda võimalusi suurendada kodanikuühiskonna rolli ja osalemist õigusaktide täitmise tagamisel, muu hulgas kasutades ära olemasolevaid struktuure. Õigusaktide täitmise tagamine peaks olema vastastikku täiendav ja järjekindel.

- **Kehtestada kiiresti sotsiaalmeediateenuse ja muude digiteenuste osutajatele kohustus ennetada, avastada ja tõkestada laste seksuaalset väärkohtlemist internetis, sealhulgas isikutevahelises suhtluses, ning sellest teatada.**

Kuna ajutine määrus, millega kehtestati eeskirjad laste seksuaalse väärkohtlemise ennetamiseks ja tõkestamiseks, kaotab kehtivuse, tekib laste turvalisuse tagamisel lünk, mis tuleb kiiresti kõrvaldada. Selleks et ennetada laste seksuaalset väärkohtlemist ja selle vastu võidelda, peaksid ELi kaasseadusandjad kavandatava pikaajalise määruse kiiresti vastu võtma. Üle 80 % laste seksuaalse väärkohtlemise juhtumite uurimistest algatatakse sotsiaalmeediateenuse ja muude digiteenuste osutajate esitatud teadete alusel. Lapsed kardavad sageli väärkohtlemisest teatada. Laste seksuaalset väärkohtlemist kujutava materjali, sealhulgas isikutevahelises suhtluses levitatava materjali kindlakstegemine on sageli ainus viis selle levik peatada.

- **Liikmesriigid võivad vähemalt 13aastasele kehtestada ka muid ennetavaid sotsiaalmeediale ja muudele digiteenustele juurdepääsu piiranguid.**

Muud ennetavad juurdepääsupiirangud peaksid lisanduma sotsiaalmeediateenusele ja muudele digiteenustele juurdepääsu piirangutele, mida kohaldatakse alla 13aastaste suhtes kogu ELis. Noorukid saavad juurdepääsu üksnes sellisele sotsiaalmeedia+ keskkonnale, mis on sisu ja disaini poolest turvaline, eakohane ning kavandatud nende õigusi ja vajadusi silmas pidades. Liikmesriikide tavad ja olud on erinevad ning võimalik, et nad eelistavad kõrgemat vanusepiiri kui 13. Kõiki täiendavaid ennetavalt kehtestatud juurdepääsupiiranguid tuleks jooksvalt analüüsida ja vajaduse korral läbi vaadata, kui sotsiaalmeedia ja muud digiteenused on laste ja noorukite jaoks vaikumisi turvaliseks muudetud.

- **Tagada jõulisemalt selliste normide täitmine, mis käsitlevad teadlaste juurdepääsu andmetele ja nende andmete kontrolli.**

Digiteenuste määruse artikli 40 alusel 2025. aasta juulis vastu võetud delegeeritud määrusega anti valitud teadlastele põhimõtteliselt uus võimalus tutvuda internetiplatvormide andmetega. Neid andmeid saab kasutada sellisteks teadusuuringuteks, mis aitavad süsteemseid riske avastada, kindlaks teha ja mõista ning võimaldavad analüüsida riskimaandusmeetmeid, millega saaks suurendada laste turvalisust internetis.

See, kas nimetatud õigusakt talle pandud lootusi õigustab, sõltub sellest, kuivõrd sotsiaalmeediateenuse ja muude digiteenuste osutajad nõudeid täidavad ja kui tulemuslik on reguleerivate asutuste tegevus täitmise tagamisel. See sõltub ka õigusaktiga reguleeritavate teenuste ulatusest ning andmete kvaliteedist ja täielikkusest. Komisjon peaks hindama artikli 40 kohast andmetele juurdepääsu ja nende kontrollimise nõuete toimimist siis, kui teadlased on saanud õigusakti toimimisest esimesi kogemusi. See võimaldaks tagada, et internetiplatvormid rahuldavad nõuete täitmise kontrolli, riskihindamise ja teadusuuringute eesmärgil esitatud taotlused.

Lisaks sellele, et andmetele juurdepääsu võimaldamine on digiteenuste määrusega ettenähtud põhikohustus, millega tagatakse läbipaistvus, on see üldisemalt ka osa sotsiaalmeediateenuse ja muude digiteenuste osutajate riskimaandamise kohustusest. Ka väiksemaid platvorme tuleks üles kutsuda võimaldama teadlastele juurdepääsu andmetele, kuna ka need platvormid võivad olla alaealistele ohtlikud ja kuna sõltumatu kontroll võimaldab neid ohte vähendada. Artikli 40 rakendamisel tuleks andmete haldamisel lähtuda teaduslike andmete leitavuse, juurdepääsetavuse, koostalitlusvõime ja taaskasutatavuse (FAIR) põhimõtetest⁴.

Soovitused laste ja noorukite tegutsemissootlikkuse suurendamiseks internetis

- **Anda alaealistele ulatuslikumad võimalused osaleda aktiivselt ja ohutult sotsiaalmeedia+ keskkonna kujundamises.**

Lapsed ja noorukid peaksid saama sisuliselt osaleda selliste õigusaktide, poliitika ja haridusalgatuste kujundamisel, millega edendatakse laste turvalisust ja suurendatakse nende tegutsemissootlikkust internetis. Selles töös tuleks rohkem tugineda laste ja noorte osalemisel põhinevatele vahenditele. Konkreetsemalt tuleks turvanõuete, koolitusprogrammide, hindamiste ja suuniste väljatöötamisse kaasata ka lapsi. Meetmeid tuleks pidevalt jälgida ja hinnata ning analüüsida nende mõju laste turvalisusele ja õigustele.

Lapsed peaksid saama oma osalemise kohta selget teavet, neil peaks olema ülevaade sellest, kuidas nende panust kasutatakse, ja neile tuleks anda tagasisidet tulemuste kohta. Eraldi tuleks püüda kaasata lapsi, kes on pärit ebasoodsas olukorras olevatest, tõrjutud ja kaitsetutest elanikerühmadest. Igasuguse laste osalusel toimuva tegevuse puhul tuleb rakendada sobilikke kaitsemeetmeid.

⁴ Teadusandmete haldamise FAIR-põhimõtted avaldati 2016. aastal ajakirjas „Scientific Data“. Põhimõtete eesmärk on täiustada teadusandmete taaskasutamise taristut, parandades masinate ja üksikisikute sootlikkust andmeid leida ja kasutada. Vt Wilkinson, M.D. *et al.*, 2016. [The FAIR Guiding Principles for scientific data management and stewardship](#). Scientific Data, 3.

- **Parandada kaebuste esitamise mehhanisme ning laiendada laste ja noorukite tarbijaõigusi.**

Sotsiaalmeediateenuse ja muude digiteenuste osutajad peaksid käsitlema laste ja noorukite teateid ja kaebusi sisu modereerimisel prioriteedina. Praegu kehtivaid teenuseosutajate kohustusi tuleb karmistada, et tagada küllaldane rahastus abitelefonide ja kaebuste esitamise mehhanismide jaoks. Need mehhanismid peavad olema eakohased, kasutajasõbralikud, juurdepääsetavad ja tõhusad ning tagama eraelu puutumatuse.

- **Peavoolustada alaealiste, lapsevanemate ja hooldajate, õpetajate ja kasvatajate digihariduse ja -kirjaoskuse meetmed.**

Digiharidus ja -kirjaoskus tuleks lõimida kõigisse haridustasanditesse kui alaealiste, lapsevanemate ja õpetajate põhioskus. Digitaalne heaolu tuleks integreerida kogu digiharidusse.

Digiharidus peaks võimaldama lastel ja noorukitel kriitiliselt hinnata internetis leiduvat teavet ja selle allikaid ning tunda ära manipuleerimistehnikaid, näiteks desinformatsiooni, süvavõltsinguid ja suunatud reklaami. Samuti peaks see aitama alaealistel, lapsevanematel ja õpetajatel mõista, kuidas digisisu luuakse ja jagatakse ning kuidas algoritmid määravad ära selle, mida kasutajad sotsiaalmeedia+ maailmas näevad ja kogevad.

Igakülgne internetiturvalisuse alane haridus peaks arendama praktilisi oskusi isikuandmete kaitsmisel, privaatsusseadete haldamisel, digiidentiteedi turvalisuse tagamisel ning riskide avastamisel eelkõige sotsiaalmeedias ning sõnumi- ja mängukeskkonnas. Neid oskusi tuleks arendada järk-järgult, alustades põhilistest turvaharjumustest ning jätkates keerukamate nähtustega nagu digijälg, nõusolek ja platvormiriskid. Käsitleda tuleks ka tervist säästvat ekraanikasutust, andes suuniseid õige ekraaniaja, tähelepanu kontrollimise ning ülemäärase ja tervistkahjustava kasutuse kohta.

- **Luua rohkem võimalusi ja taristu internetivälise tegevuse jaoks.**

Liikmesriikide ja kohaliku tasandi ametiasutused peaksid toetama tervislikku internetivälist tegevust ja looma alaealistele muid köitvaid võimalusi liigse ekraanikasutuse asemele. Nii näiteks tuleks säilitada ja laiendada spordi, kunsti, noorteklubi, raamatukogude ja kogukonnaruumide kättesaadavust taskukohase hinnaga. Muu hulgas tuleks investeerida keskkonna turvaliseks, kaasavaks ja eakohaseks muutmisse, et alaealised saaksid suhelda, õppida, mängida ja luua oma kogukonnas häid suhteid.

- **Edendada lapsevanematele mõeldud suuniste koosloomet.**

EL ja liikmesriigid peaksid koostöös lapsevanemate ühendustega edendama lapsevanematele mõeldud suuniste väljatöötamist. Suunistes tuleks anda lapsevanematele ja hooldajatele selget ja asjalikku nõu selle kohta, kuidas saavutada, et alaealiste tegevus sotsiaalmeedia+ keskkonnas oleks turvaline, vastutustundlik ja positiivne. Suunised peaksid olema praktilised ja pakkuma nõu olulisemates valdkondades, nagu internetiturvalisus ja -privaatsus, digitaalne heaolu, eetiline ja vastutustundlik kasutamine ning võimalused abi saada.

- **Tagada kodanikuühiskonna organisatsioonide piisav riiklik rahastamine, ühised põhimõtted ning vastastikune nõustamine.**

EL ja liikmesriigid peaksid tagama, et turvalisema interneti keskused ja muud sarnased kodanikuühiskonna organisatsioonid saavad piisavalt rahalisi vahendeid ning et nende töö rajaneb ekspertide väljatöötatud ühistel põhimõtetel. See on nende tegevuse, sealhulgas teadlikkuse suurendamise ning koolitus- ja tugiteenuste jätkamise ja edasiarendamise seisukohalt väga oluline. Avaliku sektori pakutav rahastus on sõltumatuse ja ühtekuuluvuse tagamiseks hädavajalik.

Rahastada tuleks ka vastastikuse nõustamise, abitelefoni, vihjeliinide, õppematerjalide, teadlikkuse suurendamise kampaaniate ja suutlikkuse suurendamise meetmete edasiarendamist. Rohkem tuleks investeerida selleks, et parandada nende rajatiste nähtavust ja kättesaadavust muuhulgas kaitsetumatele alaealistele, laiendada nende tegevuse ulatust ning toetada algatusi, mis muudavad sotsiaalmeedia+ keskkonda ohutumaks.

- **Tagada Euroopa suuremahuliste pikaajaliste teadusuuringute pikaajaline rahastamine ja toetada juhuslikustatud võrdlusuuringuid.**

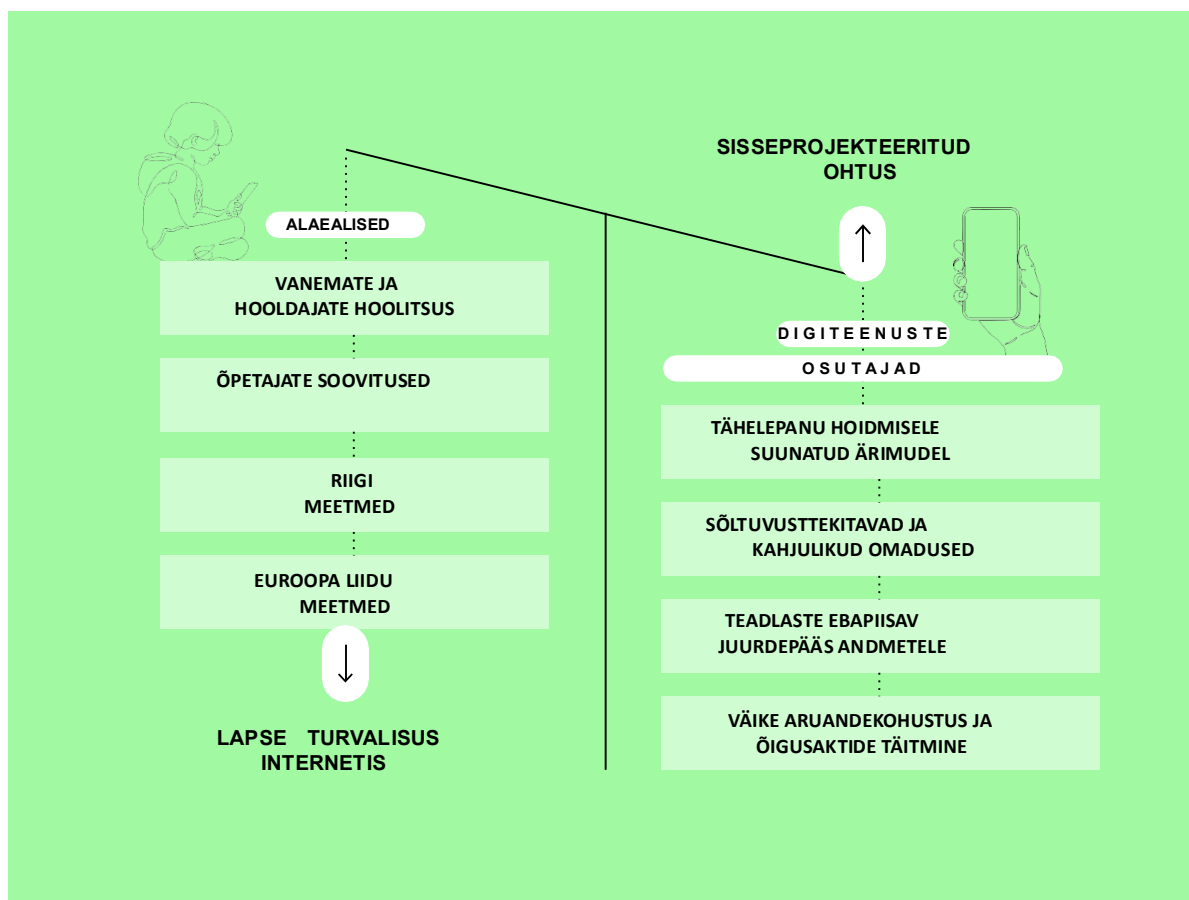
Sellised ettevõtmised nagu Põhja-Ameerika noorukite aju kognitiivse arengu uuring (ABCD uuring)⁵ võiksid anda inspiratsiooni viia ka Euroopas läbi ulatuslikke pikaajalisi uuringuid laste turvalisuse kohta internetis. Selleks et töötada välja arengupõhine ja neurobioloogiline lähenemisviis laste turvalisusele internetis, vajab Euroopa mahukat andmestut pika, vähemalt kümneaastase ajavahemiku kohta. See aitaks kõrvaldada lüngad Euroopa kontekstis tehtud, omavahel märgatavas korrelatsioonis olevates järeldustes sotsiaalmeedia ja muude

⁵ ABCD uuring on suurim pikaajaline aju arengu ja laste tervise uuring Ameerika Ühendriikides. Uuringus jälgiti enam kui 11 000 üheksa- ja kümneaastase lapse käitumist kuni noorukiikka ja varajasse täiskasvanuikka jõudmiseni. Kogutud andmed võimaldavad luua aluse noorukite aju arengu hindamiseks ning uurida soo, une, kehalise aktiivsuse ja ekraaniaja mõju noorukite arengule. Uuringu tulemused aitavad mõista ka noorukite vaimse tervise probleeme ja nende seost uimastitarvitamisega.

digiteenuste kasutamise mõju kohta alaealiste arengule, füüsilisele ja vaimsele tervisele ning alaealiste kokkupuudete kohta interneti varjukülgedega.

Juhuslikustatud võrdlusuuringud on samuti keskne element selliste tõendite kogumisel, millele toetub poliitika. Teadusuuringute rahastamisel tuleks selgelt toetada arengu- ja psühhopaatoloogilisi uuringuid selle kohta, kui vastuvõtlikud on alaealised internetiohtudele ja kuidas seda mõjutavad sotsiaalsed ja individuaalsed tegurid lapse- ja noorukieas.

Joonis 2. Ökosüsteemi tasakaalustamine: sisseprojekteeritud ohutus sotsiaalmeedia+ keskkonnas

Turvalisus internetis

Nõuandeid lastele ja teismelistele

Tea oma õigusi – pea meeles, et igaühel on õigus tunda end internetis turvaliselt ja lugupeetuna.

Ole internetis teiste vastu sõbralik – sotsiaalmeedia ja mängud peaksid olema kõigi jaoks positiivsed. Kohtle teisi samasuguse lugupidamisega nagu sa ise teistelt ootad.

Mõtle enne postitamist – fotod, videod ja kommentaarid võivad jääda interneti igaveseks. Jaga ainult seda, mida teised tohivad näha ka aastate pärast.

Kaitse oma isikuandmeid – ära jaga internetis oma isikuandmeid, nagu täisnimi, aadress, kool, telefoninumber, salasõna, elukoht.

Pea meeles, et tehisintellekt on abivahend, mitte inimene – tehisintellekt võib teha vigu ja esitada valeteavet ning võltskujutisi, -videoid, -hääli ja -sõnumeid.

Ära usu, vaid kontrolli, ka siis, kui jagad – mitte kõik, mis on internetis, ei ole tõsi. Kahtle kõiges, eriti aga siis, kui lugu, video või sõnum on üllatav, ning vaata enne jagamist, mida selle kohta on leida usaldusväärsetest allikatest.

Oska ohtu ära tunda – mõtle järgi, mida tähendab „sõbra sõba“ kummaline küsimus või pakkumine, mis on liiga hea, et olla tõsi, või sõnum, millega püütakse sulle survet avaldada.

Ära võta vastu võõra saadetud fotot ega kutset vestlema – kui isik või tema vanus tundub kahtlane, palu täiskasvanul kontrollida, kes see on (või ütle võõrale, et „isa/ema on siinsamas“ ja vaata, mida ta siis teeb).

Kasuta õigeid privaatsus- ja turvaseadeid – hoia oma kontod privaatsena, kasuta tugevaid salasõnu ja võimaluse korral ka muid turvavõtteid.

Ära jaga väga isiklikke pilte – ära kunagi jaga intiimseid fotosid ega videoid, isegi kui keegi püüab sind selleks sundida (eriti kui oled alla 18-aastane). Pärast jagamist ei saa sa neid enam tagasi võtta.

Blokeeri isik, anna temast teada ja hoia tõendid alles – kui keegi internetis sind kiusab, petab või ähvardab või paneb sind ennast ebamugavalt tundma, siis bloki ta ära, anna temast teada ning tee ja hoia alles kuvatõmmised.

Ütle täiskasvanule, keda võib usaldada, et miski on valesti – abi küsimine ei tähenda, et sa oled rumal või et sa saad riielda.

Aita parandada interneti turvalisust – uuri välja, kuidas tehisintellekt, rakendused, mängud, veebisaidid ja algoritmid toimivad, ning aita ka teistel ohtusid vältida.

Ütle, mida arvad – aita kujundada digimaailma tulevikku.

Väärkohtlemine internetis – anna sellest teada ja otsi abi! Abi on võimalik saada turvalisema interneti keskuste võrgustiku sõbralikelt asjatundjatelt kogu Euroopas. Ükski mure ei ole liiga suur ega liiga väike.

Turvalisus internetis

NÕUANDEID LAPSEVANEMATELE JA HOOLDAJATELE

Aita kaasa sellele, et lapsel tekiks **tervist säästvad ekraaniharjumused** – piira lapse ekraaniaega, nii et alla 2aastased ei saaks üldse ekraaniga seadmeid kasutada, kuni 12aastased aga saaksid neid kasutada mõistliku aja jooksul ja sinu järelevalve all. Ka 13–18-aastaste noorukite puhul tuleks kaaluda ekraaniaja piiramist, et neile jääks aega õppida ja sõpradega isiklikult kohtuda.

Kontrolli, kas rakendus või mäng on lapsele **eakohane**.

Nooremad, kuni 12-aastased lapsed peaksid saama **mängukonsoole ja seadmeid kasutada ainult täiskasvanu juuresolekul**.

Ära luba seadmeid kasutada vannitoas, magamistoas ega söögi ajal.

Jälgi lapse vestluste tooni internetis ja mängudes. Hoi a silmad lahti ohumärkide suhtes.

Veeda aega internetis koos lapsega – palu lapsel vaadata tema lemmiksisu koos sinuga.

Ära kritiseeri seda, mida laps vaatab – aita lapsel kujundada ise oma otsustusvõimet (lisaks sellele saad ettekujutuse sellest, mida soovib lapsele algoritm).

Palu lapsel ära rääkida, kui miski internetis valmistab talle muret – ütle talle, et sa ei süüdistata teda, ei karista ega võta seadet ära, vaid lihtsalt aitad.

Vestle lapsega internetiturvalisuse teemal ka siis, kui laps saab vanemaks, sealhulgas 16–18-aastaste ja veelgi vanematega.

Ära uhkusta lapsega internetis – kaalu hoolikalt, enne kui jagad internetis fotosid ja videoid oma lapse kohta. Võõrad ja tehisintellekt saavad neid mitmel viisil ära kasutada.

Anna eeskuju – ära uuri oma seadet, kui laps on sealsamas. Pööra lapsele piisavalt tähelepanu ning kasuta ära võimalused olla koos ja vestelda oma lapsega.

Loetelu kaasesimeeste soovitustest peatükkide kaupa

1. peatükk. Laste turvalisuse tagamine internetis lähtuvalt nende arengust

1. Kavandada ja juurutada internetis lapsele eakohaseid lastekaitsemeetmeid
2. Tagada alaealistele turvalised internetiruumid
3. Suurendada alaealiste ja nende tugirühmade tegutsemissuutlikkus
4. (0–2-aastased) – suurendada hooldajate teadlikkust sellest, kui oluline on inimestevahelise otsese suhtluse roll arengus juba alates varasest lapsepõlvest
5. (0–2-aastased) – mitte lubada alla 3aastastel lastel kasutada sotsiaalmeediat ega muid digiteenuseid ning hoolitseda selle eest, et nende kokkupuude ekraaniga oleks võimalikult väike
6. (0–2-aastased) – mitte levitada laste andmeid sotsiaalmeedia profiilide kaudu
7. (3–12-aastased) – võimaldada lastel internetti kasutada struktureeritult ja järelevalve all
8. (3–12-aastased) – pakkuda lastele ja nende tugivõrgustikele head digi- ja heaoluharidust
9. (13–18-aastased) – suurendada noorukite internetis tegutsemise võimalusi järkjärgult

2. peatükk. Tõendid ohtudest, millega alaealised internetis kokku puutuvad

10. Koguda rohkem andmeid vähem käsitletud valdkondade kohta, et tugevdada tõenditel põhinevat poliitikakujundamist
11. Sotsiaalmeedia ja muud digiteenused peaksid aktiivselt kaasama sõltumatuid akadeemilisi eksperte riskimaandamisstrateegiate ja -vahendite väljatöötamisse
12. Tagada Euroopa suuremahuliste pikaajaliste teadusuuringute pikaajaline rahastamine ja toetada juhuslikustatud võrdlusuuringuid.
13. Investeerida turvalisse ühisesse Euroopa teadustaristusse, et võimaldada turvalist juurdepääsu alaealiste andmetele
14. Tagada jõulisemalt selliste normide täitmine, mis käsitlevad teadlaste juurdepääsu andmetele, ja nende andmete kontrolli

3. peatükk. Alaealiste kaitsmine kiiresti muutuvast sotsiaalmeedia+ keskkonnast

15. Esitada ettepanek kehtestada kogu ELis nooremate kui 13aastaste alaealiste jaoks ühesugune juurdepääsupiirang sotsiaalmeediale ja muudele digiteenustele.
16. Võtta kasutusele tõhusad vanusekontrollisüsteemid. See võimaldaks alaealiste kaitsmise ja nende internetis tegusemise suutlikkuse suurendamise otstarbel kindlaks teha kasutajate vanuse ning tagaks sisseprojekteeritud ohutuse nõuete täitmise ja eakohaste lähenemisviiside kasutamise.
17. Täiendada ja ühtlustada sotsiaalmeediateenuse ja muude digiteenuste peamiste turvaelementide projekteerimise eeskirju.
18. Kohustus tõendada, et tooted ja teenused on alaealistele ohutud, tuleks jätta sotsiaalmeediateenuse ja muude digiteenuste osutajate kanda.
19. Karmistada nõuete täitmise kontrolli ja suurendada hindamissuutlikkust.
20. Võtta kiiresti meetmeid, et panna sotsiaalmeediateenuse ja muude digiteenuste osutajatele kohustus ennetada, avastada ja tõkestada laste seksuaalset väärkohtlemist internetis, sealhulgas isikutevahelises suhtluses, ning sellest teatada.
21. Liikmesriigid võivad vähemalt 13aastasele kehtestada ka muid ennetavaid sotsiaalmeediale ja muudele digiteenustele juurdepääsu piiranguid.
22. Karmistada tarbijakaitsepoliitikat, et kaitsta alaealisi internetis
23. Pidevalt jälgida ja analüüsida rakendatud meetmete mõju
24. Laste andmete töötlemisel isikuandmete kaitse üldmääruse alusel peaksid sotsiaalmeediateenus ja muud digiteenused tagama, et eelkõige lähtutakse laste huvidest.
25. Tagada tootevastutuse direktiivi täielik rakendamine

4. peatükk. Digimaailma turvalisuse suurendamine alaealiste jaoks

26. Laiendada alaealiste võimalusi osaleda aktiivselt ja ohutult sotsiaalmeedia+ keskkonna kujundamises
27. Parandada kaebuste esitamise mehhanisme ning laiendada laste ja noorukite tarbijaõigusi
28. Rahastada ja toetada selliste ELi väärtustel põhineva sotsiaalmeediateenuste ja muude digiteenuste loomist ja kasutamist, kus alaealised saaksid turvaliselt üksteisega suhelda
29. Peavoolustada alaealiste, lapsevanemate ja hooldajate, õpetajate ja kasvatajate digihariduse ja -kirjaoskuse meetmed
30. Luua rohkem võimalusi ja piisav taristu internetivälise tegevuse jaoks
31. Edendada lapsevanematele mõeldud suuniste koosloomet

32. Tagada, et lapsevanematel ja hooldajatel oleks alati kasutada uusimad tipptasemel kontrolli- ja järelevalvevahendid
33. Tagada kodanikuühiskonna organisatsioonidele piisav riiklik rahastamine, ühised põhimõtted ning vastastikune nõustamine.
34. Parandada tervishoiusüsteemi suutlikkust diagnoosida ja ravida sõltuvust ja muid vaimse tervise häireid, mis on seotud sotsiaalmeediateenuse ja muude digiteenuste kasutamisega
35. Toetada digikirjaoskuse ja meediapädevuse õpetamist õpetajatele ja ka lapsevanematele
36. Propageerida tehisintellektipädevust kui digiõppe lahutamatu osa
37. Koolides tuleks pakkuda selgepiirilisi võimalusi parandada vaimset tervist ja digitaalset heaolu
38. Haridusalastes meetmetes tuleks pöörata erilist tähelepanu kaitsetutele rühmadele
39. Investeerida turvalisse, ennetavasse, töökindlasse ja usaldusväärsesse hariduse digitaristusse

Lõppmärkused – Eessõna

-
- ⁱ Euroopa Komisjon (2026). [Euroopa digikümnend – Eurobaromeetri aruanne – Veebruar–märts 2026](#).
- ⁱⁱ Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariik Taani (2026). [Jüütima deklaratsioon: kuidas kujundada internetikeskkond alaealistele turvaliseks](#).
- ⁱⁱⁱ Euroopa Parlament (2025). [Alaealiste kaitsmine internetis – Euroopa Parlamendi 26. novembri 2025. aasta resolutsioon alaealiste kaitsmise kohta internetis \(2025/2060\(INI\)\)](#).
- ^{iv} Euroopa Ülemkogu (2026). [Euroopa Ülemkogu järelused](#), 19. märts 2026.
- ^v G7 (2026). [Liidrid kutsuvad üles tagama alaealistele turvalisem digikeskkond](#).
- ^{vi} Philadelphia lastehaigla (2026). [Age Limits Alone Won't Fix Smartphone Risks, Suggests Children's Hospital of Philadelphia Study](#). Vaadatud 12. juulil 2026.